

לוח 13: אמה לזרוס — קול למען הרפובליקה

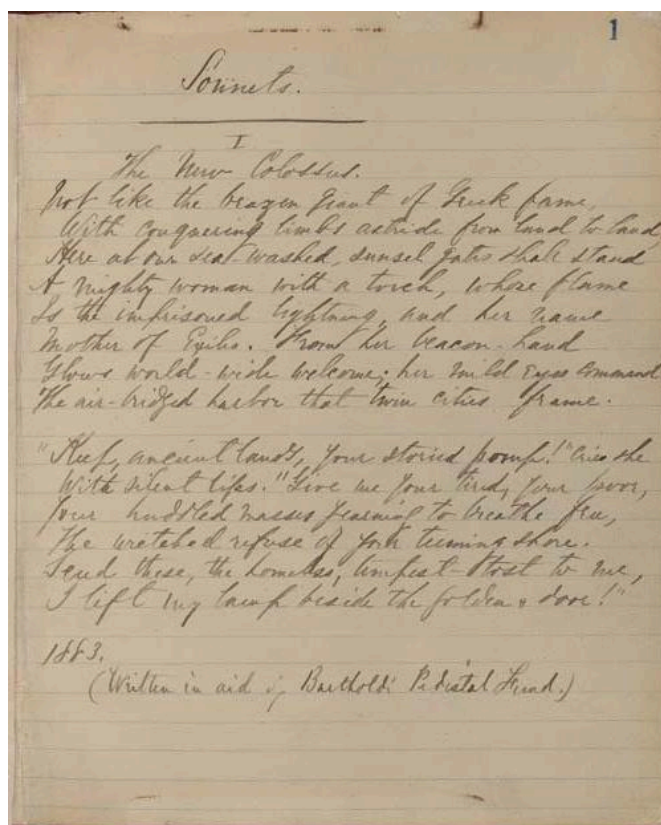
"כאן יש מקום למי שמחפש חופש"

אמה לזרוס העניקה לחירות האמריקאית את אחד מקולותיה העמידים והטעונים ביותר מבחינה מוסרית. היא נולדה בניו יורק בשנת 1849 למשפחה ספרדית בולטת שהייתה קשורה לכמה מהקהילות היהודיות המוקדמות ביותר בצפון אמריקה. מוצאה קשר אותה למשפחת סייקסאס ולקהילת "שארית ישראל", בית הכנסת הספרדי והפורטוגזי שהיסטוריית פעילותו בניו יורק נמתחה עוד מהתקופה הקולוניאלית. מורשת זו הפכה למרכזית יותר ויותר בזהותה הציבורית כאשר נחשפה לרדיפות הגוברות נגד יהודים במזרח אירופה בשלהי המאה ה-19. בכתביה, היסטוריה שגוהצה מכוחו של הגלות הפכה לבסיס לאחד הביטויים העוצמתיים ביותר של ההבטחה הדמוקרטית האמריקאית.

לזרוס גדלה בעולם שהיה מרוחק במובנים רבים מדור המהפכה שממנו צמחה. ארצות הברית של שנות ה-70 וה-80 של המאה ה-19 קלטה המוני מהגרים מאירופה, בעוד הקהילות היהודיות במזרח אירופה ניצבו בפני אלימות גואה, אפליה ועקירה כפויה. לזרוס גילתה מעורבות עמוקה במצבן. יצירתה הספרותית המוקדמת נסבה על נושאים קלאסיים ואירופיים; בהדרגה פנתה כתיבתה להיסטוריה היהודית, לזהות ולמחויבויות המוסריות שהחופש מייצר. התפתחות זו לא היוותה התרחקות מזהותה האמריקאית, אלא העמקה שלה. לזרוס החלה לתפוס את הרפובליקה האמריקאית כמקום המוגדר מעצם יחסו לאלו המבקשים מקלט וחירות, וניסיון החיים הספרדי שירשה, שעוצב על ידי מאות שנים של גלות ובנייה קהילתית מחדש, הזין תפיסה זו בדרכים מודעות ומשתמעות כאחד.

כדי לתרום למאמצי גיוס (The New Colossus) "בשנת 1883 כתבה לזרוס את הסונטה "הקולוסוס החדש הכספים עבור הקמת הכן של פסל החירות. הפסל הגדול נהגה במקור בעיקר כאנדרטה לידידות רפובליקנית בין צרפת לארצות הברית — סמל לאידיאלים פוליטיים משותפים, ולא דווקא להגירה. לזרוס שינתה את משמעותו הסמלית לחלוטין. באמצעות השיר שכתבה, היא תיארה את הפסל מחדש לא כאנדרטה של ניצחון לאומי, אלא כדמות מקבלת פנים, הניצבת במבואות הנמל ופונה אל המהגרים הפגיעים ביותר בעולם. אזכורם של העייפים, העניים ואלו הכמהים לנשום חופש העניק לפסל זהות מוסרית שלא הייתה לו קודם לכן. יש להדגיש את הממדים הספרותיים של תרומה זו. חוקים מגדירים זכויות, אך הספרות מעצבת את הדמיון שבתוכו הזכויות מובנות ומוערכות. השיר "הקולוסוס החדש" לא שינה את חוקי ההגירה; הוא שינה את אוצר המילים המוסרי המשמש למחשבה על הגירה ושייכות. הוא העניק לאמריקאים דימוי ואמת מידה: השאלה לא הייתה עוד רק למי מותר להיכנס כחוק, אלא האם הרפובליקה עומדת בהבטחה החקוקה בשערה.

הרקע הספרדי של לזרוס מעניק ממד מיוחד למשמעות השיר. היא עצמה לא הייתה מהגרת, ומשפחתה השתייכה לעילית יהודית-אמריקאית מבוססת. ובכל זאת, שושלתה נשאה עמה זיכרונות של עקירה, גירוש, המרת דת כפויה ועמל ממושך של בניית קהילה מחדש במקומות חדשים. לזרוס נשענה על ההיסטוריה הזו כשדמיינה את פסל החירות כדמות המקבלת את פניהם של העקורים והמנושלים, ובכך בנתה גשר בין הזיכרון הספרדי העתיק של הגירוש לבין החוויה המודרנית של הגירת ההמונים. קולה חיבר בין שתי תקופות היסטוריות שחלקו את החוויה המשותפת של חיפוש שייכות בעולם לא יציב. היא לא כיהנה בתפקיד ציבורי, לא פיקדה על צבאות ולא ניסחה חוקים, אך היא עיצבה את השפה המוסרית שדרכה הזהות האמריקאית הבינה את עצמה ביחסה לעקורים מהדהד את הקריאה **Dadme vuestros cansados, vuestros pobres** ולפגיעים. הביטוי בספרדית כאן יש) **Aki ay lugar para el ke busca libertad** המפורסמת של השיר בין השפות השונות. הביטוי בלדינו מקום למי שמחפש חופש) מחבר את החזון שלה לשורשים העמוקים ביותר של החוויה הספרדית, ומציע כי אמריקה, במיטבה, היא מקום שבו הגלות יכולה להפוך לבית.

סונטה א'
הקולוסוס החדש

לא כענק הנחושת נודע התהילה היוונית,
שרגליו הכובשות פסוקות מארץ אל ארץ,
כאן, בשערי השקיעה שלנו, שטופי הים, תעמוד
אישה אדירה ולפיד בידה, שלהבתו
היא הברק הכלוא, ושמה
אם הגולים. מידה המאירה
זורחת קבלת פנים לעולם כולו; עיניה העדינות משקיפות על
הנמל המגושר באוויר, ששתי ערים ממסגרות אותו
"שמרו לעצמכן, ארצות עתיקות, את הדרכן רב הסיפורים!" היא קוראת
בשפתיים דוממות. "תנו לי את עייפיכם, את ענייכם
את המוניכם המצטופפים הכמהים לנשום בחופשיות
את האומללים הדחויים מחופיכם השוקקים
שלחו אליי את אלה, חסרי הבית, מוכי הסערה
אני מרימה את מנורתי לצד שער הזהב!"